

O'ZMU XABARLARI

ВЕСТНИК НУУЗ

АСТА NUUZ

MIRZO ULUG'BEK NOMIDAGI O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI ILMIY JURNALI

JURNAL
1997 YILDAN
CHIQA
BOSHLAGAN

2024
1/11/1

Ijtimoiy-
gumanitar
fanlar turkumi

Bosh muharrir:

MADJIDOV I.U. – t.f.d., professor.

Bosh muharrir o'rinbosari:

ERGASHOV Y.S. – f-m.f.d., professor.

SHIRINOVA R.X. – fil.f.d., professor.

Tahrir hay'ati:

Sagdullayev A.S. – t.f.d., akademik.

Ashirov A.A. – t.f.d., prof.

Baliyeva R. – t.f.d., prof.

Malikov A.M. – t.f.d., prof.

Yusupova D.Y. – t.f.d., prof.

Yunusova X.E. – t.f.d., prof.

Murtazayeva R.H. – t.f.d., prof.

Mo'minov A.G. – s.f.d., prof.

Abdulayeva N.B. – f.f.d., prof.

Madayeva Sh.O. – f.f.d., prof.

Tuychiyev B.T. – f.f.d., prof.

Utamuradov A. – f.f.n., prof.

Muxammedova D.G. – psix.f.d., prof.

Boltaboyev H. – fil.f.d., prof.

Rahmonov N.A. – fil.f.d., prof.

Siddiqova I.A. – fil.f.d., prof.

Sa'dullayeva N.A. – fil.f.d., dots.

Arustamyan Y.Y. – fil.f.d., dots.

Pardayev Z.A. – fil.f.f.d., dots.

Mas'ul kotib: **PARDAYEV Z.A.**

TOSHKENT – 2024

MUNDARIJA

Tarix

Axmedov B. Qorako'chilik – iqtisodiyotning muhim tarmog'ini.....	4
Davletov S., Nurullaeva K. Yangi O'zbekiston sharoitida xizmatlar sohasi rivojlanishining ayrim masalalari	6
Джумашев А., Сейдаметова Г. Депортация дальневосточных корейцев в Каракалпакстан (1937-1938 гг.)	9
Ibragimova M. O'zbek qurama elati kelib chiqishi va shakllanish tarixi haqida germenetik tahlil	12
Qurbonov N. Markaziy Osiyo barqarorligiga xavf soluvchi seysmik jarayonlarni o'rganish tarixi	15
Mamatov Sh. Qadimgi davr, ilk va rivojlangan o'rta asrlarda o'rta osiyo xalqlarida qishloq jamoalari.....	18
Matyakubova Sh. V-VIII asrlarda Xorazm davlatining yozma manbalardagi bayoni va uning interpretatsiyasi masalalari.....	21
Maxmudov A. Farg'ona vodiysi pichoqchilik markazlari turizm taraqqiyotida tutgan o'rni.....	24
Ma'rufov Sh. Sirdaryo viloyati hududidagi manzilgohlarning o'rta asrlardagi moddiy madaniyati xususida yangicha qarashlar	27
Mirzamidinova Sh. XX asr boshlarida Qo'qon jadidlari tomonidan teatr san'atining targ'ib qilinishi va uning tarbiyaviy ahamiyati.....	30
Pardayev A. 1985-2021 yillarda Qashqadaryo vohasi aholisining kundalik hayoti va ijtimoiy turmush sharoiti mavzusining manbashunosligi ..	33
Patxiddinov R. Turkiston ASSRda sog'liqni saqlash tizimining tashkil etilishi tarixidan (Farg'ona viloyati misolida)	36
Saidaxmatov Sh. Mustaqillik yillarida janubiy viloyatlarda ekologik muammolarni barqarorlashtirish masalalari	39
Sirliboyeva G. O'zbekiston SSR tashqi aloqalarining huquqiy asoslari	42
Suyunov S. Qashqadaryoda sug'orma dehqonchilikning ahamiyati	45
Xalilov B. Xatirchi tumanida maktabdan tashqari ta'lim: yutuqlar va muammolar	47
Xolxujayeva Y. Turkiston o'lkasi tarixshunosligi: talqin va tahlil (XIX asr ikkinchi yarmi va XX asr boshlarida)	49
Embergenova G. Qoraqalpog'istonda ris kompleksining shakllanish tarixi	51
Falsafa. Pedagogika. Psixologiya. Metodika. Sotsiologiya. Siyosiy fanlar. Islomshunoslik	
Abdiyeva Sh. Maktab o'quvchilarining vizual tafakkurini rivojlantirishda aylana va to'g'ri chiziqqa doir masalalar	53
Абдраимова Б. Совершенствование диагностической деятельности будущего учителя биологии	57
Abdullaeva M. 1-2-sinf o'quvchilariga ingliz tili leksikasini o'rgatishda mnemonika metodidan foydalanish	59
Abdullaeva F. The importance of pedagogical design in training tourism professionals in modern educational practice	62
Abdurazqov G. "Mafkuraviy omillar" tushunchasi va uning yoshlar tafakkuriga ta'sirini o'rganishning falsafiy tahlili	64
Abubakirova Sh. Bo'lajak maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining vazifa va majburiyatlari	67
Azimova U. Bo'lajak sportchi talabalarni xorijiy tillarni o'qitishda interfaol metodlarning ahamiyati	69
Aliyev I. Kurashda ko'p yillik tayyorgarlik bosqichlarining ilmiy-nazariy asoslari.....	72
Axmatdiyev N. Jamiyatning ma'naviy taraqqiyoti va yoshlar axloqiy tarbiyasi masalasining o'zaro uyg'unligi	75
Ahmedova S. Talabalarda axloqiy madaniyatni shakllantirishning ijtimoiy-falsafiy mexanizmlari.....	77
Boltayev A. Yuqori malakali voleybolchilarda mashg'ulot davomida jismoniy ko'rsatkichlari turli yuklamalar ta'sirida o'zgarishi	79
Гизатулина О. Интегративный подход в образовательном процессе вуза: особенности и перспективы.....	82
Dadaboyev S. Muzei pedagogikasida to'garaklar faoliyatini tashkil etish mexanizmlari	85
Джумаева Г. Интересы Ирана в Центральной Азии: нынешнее состояние и перспективы развития.....	88
Djo'rayeva Sh. Ona tili ta'lim mazmunida ilmiy dunyoqarashni metodik rivojlantirishga oid germenetik yondashuv.....	91
Dushanov R. Psixologik xizmatni tashkil etishning metodologik asoslari	94
Julmanova S. Bo'lajak pedagoglarda ijodkorlik qobiliyatlarini shakllantirishning pedagogik ahamiyati va kasbiy zarurati	96
Jumayeva Sh., Xushboqov B. Rus tilini o'qitish metodikasi	99
Jumakulova N. Integrative approach in the development of students' media competence	102
Jurayeva M. Yangi O'zbekistonda inklyuziv ta'lim: nogiron shaxslarning huquqiy va ijtimoiy integratsiyasi	105
Ziyayev F. Ma'naviyat va madaniyat, ularning o'zaro bog'liqligi.....	108
Ibragimov J. Mirrors for princes: comparative perspectives from the islamic east and christian west.....	111
Ibragimova K., Abdramova B. Oliy ta'lim tizimi sifatini boshqarish texnologiyasini takomillashtirish	114
Isabayeva M., Jabborov T. Loyihalash ta'lim texnologiyasi asosida talabalarining mustaqil ta'lim olish faoliyatini rivojlantirish	116
Ismoilova R. Boshlang'ich ta'lim – zamonaviy ta'limning poydevori.....	119
Itoimasova Z. Ijtimoiy institut sifatida ta'limning tarixiy paradigmalarining evolyutsiyasi.....	122
Ishmuradova G. Mutaxassislik fanlarini o'qitishda blum va kratvol taksonomiyalaridan foydalanish	124
Kabulniyazova G., Royka Y. Nemis ekzistensial falsafasida o'lim va hayot masalasi	127
Kadirov A. Mashg'ulotlar jarayonida mashq ta'sirlarini shakllantirishning fiziologik va biokimyoviy qonuniyatlari	130
Karimov F. Training system for para-armwrestling athletes for competition.....	133
Komilova G. Development of oral speaking skills of students in a foreign language	135
Kunisheva N. Tolerantlik hodisasini ijtimoiy-madaniy shaxs shakllanishiga ta'sir mexanizmi sifatida o'rganish.....	138
Kuchkinov Kh., Qurbonova D., Tangirkulova K. Chet tili o'qitishda autentik materiallardan foydalanish: audio-vizual kontentning samaradorligi	140
Qo'ziboyev Sh. Fizika fanidan laboratoriya darslarini pedagogik dasturiy vositalar asosida o'qitishning metodik asoslari.....	143
Mamarasulov B. Globallashtirish davrida axborot tizimining jamiyat taraqqiyotidagi ijobiy va salbiy jihatlari	146
Матназаров Ж. Методическое обеспечение педагогического проектирования киберсоциализации обучающихся на основе смешанного образования.....	149
Mardonov R. Ko'rgazmali va amaliy vositalardan foydalanib texnologiya fani o'qituvchilarining motivatsiyasini kuchaytirish	151
Mirzayev Sh. Ijroiya intizomi va oliy ta'lim muassasasi faoliyati o'rtasidagi bog'liqlik	154
Mirzaraximov B., Shokirov B. Raqamli texnologiyalar evolyutsiyasi: tarix va hozirgi zamon	156
Mirzoxidova L. Kichik sinf o'quvchilarining universal hayotiy ko'nikmalarini shakllantirishda loyiha ishlarining ahamiyati	158
Muratova D. Sharq va G'arb faylasuflari qarashlarida ekologik xavfsizlik konsepsiyasining ayrim masalalari	162
Muratova N. Talabalarining tanqidiy fikrlashi va uning hayotdagi roli	165
Muratova S. Modul-kredit tizimi orqali o'zbek raqsini o'rganishda mustaqil ta'lim va o'quv topshiriqlarini metodik o'rganish paradigmasi ...	167
Murtazayeva A. Chet tili o'rgatishda integrallashgan mashqlar tizimini qo'llash usullari (menejment ta'lim yo'nalishi misolida).....	170
Muxametov A. Scientific-methodical bases of load standardization in mass sports health training	173
Nazarova Z. Oliy ta'lim tizimida bo'lajak qo'shimcha tarbiya fani o'qituvchilarining kasbiy faoliyatini rivojlantirish	176
Norbosheva M. Bola shaxsning shakllanishi, uning ijtimoiylashuvi va xulq-atvori xususida.....	179
Nortojoyev A. Talabalarining kasbiy kompetensiyasini loyihalash metodi asosida takomillashtirish.....	181
Nusharov B. Pedagog rassomlarning mahoratini oshirishda chizmasvir fanining tutgan o'rni.....	185
Omanov P. Bilingvizm – jamiyat rivojlanishining muhim sosiolingvistik omili sifatida	188
Otaqulov Sh. Jamiyatda gender tenglikni ta'minlash strategiyasi	191
Rasulova M. O'smirlik davridagi ziddiyatli xatti-harakatlar va xulq-atvor muammolari	194
Raximova M. Davlat boshqaruvining zamonaviy muammolari va xususiyatlari	197
Raxmanov B. Yoshlar ma'naviyati va milliy tarbiya	200
Rahmonov A. Globallashtirish sharoitida yoshlarni harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalash omillari.....	203
Rahmonova B. Talabalarining tanqidiy fikrlashi va uni shakllantirishning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish modeli	206
Rahmonova S. Yangi O'zbekiston taraqqiyotida ma'naviy – ma'rifiy islohotlar transformatsiyasi.....	209
Sagatova Sh. Nogiron farzandi bor ayollarning subyektiv baxt va hayotdan qoniqqanlik ko'rsatkichlari.....	212

Sadullayeva M. Kasr tartibli hosila ba'zi elementar funksiyalarni hisoblash va geometrik ma'nolari	216
Saidmuratova M. Xorij psixologlarini kitob o'qishga qiziqitirish haqidagi qarashlari	221
Salimova S. Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy va metodik kompetensiyalarini didaktik tahlili	224
Sarimsakova D. Chet til o'qitishda o'qituvchi tadqiqot faoliyatining roli	226
Seydabullayeva N. Siyosiy kommunikatsiya mohiyatiga oid tadqiqotlar	228
Toshboyeva M. Rapid teaching of technical-tactical actions in para Judo	231
Toshmatov X. Yangi avlod o'q otuvchilarini tayyorlashning tashkiliy asoslari	233
Uzoqova Y. Imkoniyati cheklangan o'smirlarda stress xolatini bartaraf etishning ijtimoiy-psixologik aspektlari	235
Umarov I. Chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik harbiy rahbarining o'quv jangovar qobiliyatlari	238
Xalikova Sh. Ijtimoiylashuv jarayonida shaxsning muvaffaqiyatli moslashuvi hodisa sifatida	241
Xasanov A. Olimpiya va paralimpiya sport turlariga tayyorlash markazlarida ta'lim sifatini oshirishdagi muammolar	244
Xoliqova R. 5-6 sinf ona tili darslarida o'quv topshiriqlari bilan ishlashning ilmiy-metodik asoslari	247
Xolmatov A. Oliy ta'lim tizimida strategik va funksional menejmentni qo'llashda rahbarlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish roli	250
Xolmo'minov G. Zamonaviy axborotlashgan jamiyatda bilim va e'tiqodni muvofiqlashtirish usul va vositalari	253
Xudoyberganova M. Ingliz adabiyotini o'qitishda badiiy matnlardan foydalanish	256
Hazratqulova O. Oliy filologik ta'limda o'quv topshiriqlari ustida ishlash bilan bog'liq muammolar	259
Haydarova S. Oliy ta'limda geografyani o'qitishning dolzarb muammolari	262
Shomurotova X. O'quvchilarning biologiyadan darsdan tashqari vaqtini raqamli texnologiyalar asosida tashkil etishni amaliy samaradorligi	264
Elboyeva Sh. Dealing with problems related to teaching heterogenous classes	267
Ergashev T. Yoshlarni milliy g'urur ruhida tarbiyalashda qadriyatlarining o'rni	269
Yoldashov S. Chavandozlarning ko'p yillik tayyorgarlik jarayonida umumiy va maxsus jismoniy tayyorgarlik nisbatlari	272
Yaxshibayeva N. Promoting mental health and well-being in schools	275
Filologiya	
Abdullayev Z. O'zbek va nemis tillarida diniy motivli antroponimlar va ularning chog'ishtirma tadqiqi	277
Abdullayeva D. Historical development of english literature	280
Abdullayeva Sh. Tarjima faoliyatining lingvistik nazariyalari asosida shakllanish zarurati	283
Абдураманова Д. Лингвистические категории интертекстуальности в стилистике произведений Д.Емца	285
Abdusamatov F. The comparative analysis of uzbek and english linguistic aspects in public speaking	288
Adambayeva F. Distinctive features of metaphonyms in biotechnology terminology	290
Aliyeva D. "Bozor" romani va "jajman" hikoyasida miflarning talqini	293
Alimjonova Sh., Bolibekova M. Theoretical basis of analyzing cognitive features of polysemantic phraseological units	296
Alimova M. Lakunalar nazariyasining asosiy tushunchalari	299
Atamurodova D. Nemis lingvomadaniyatida "do'st" va "do'stlik" konseptlarining ifodalanish usullari va xususiyatlari	301
Axmedova D. OAV matnlari – medialingvistikaning obyekti sifatida	303
Bahridinova D. Universitet tanqidchilik maktabining shakllanishida Umarali Normatovning o'rni	306
Begimkulova Sh., Mamashukurova F. Afg'on-Amerika adabiyoti adibalari ijodida ayol sadoqati	308
Dadajonov O. Dramada qahramon tanlovining g'oyaviy-estetik roli	310
Jalolova F. G'arb va Sharq xalqlari adabiyotida "o'gay ona" va "o'gay qiz" konseptlarining tarixiy-genetik tahlili	312
Jo'rayeva N. Ingliz va o'zbek tillarida "smile/tabassum" tushunchalarining lingvokulturologik tahlili	314
Juraqobilova H. O'zbek tilidagi kognitiv metaforalarning tarjimada qayta yaratilish muammolari	316
Xiaowei Y. Research on language translation services for major sporting events	319
Kurbonova Sh. Exploring the lost generation through the works of Sinclair Lewis and William Faulkner	322
Mirsanov B. Nemis va o'zbek tillarida "der bär" / "ayiq" so'zi orqali shakllangan ikkilamchi nomlashlar	325
Mo'minova M. "Suv" asosli sodda leksemalarning semantik xususiyatlari	328
Musayeva G., Yusupova N. G'azallar tarjimasida badiiy ifoda. alisher navoiy g'azallarining nemis tilida qayta yaratilishiga doir	331
Namazova M. XX asr o'zbek nasrida muhojirlar hayoti va qismati: xarakter va psixologizm	334
Nasirdinova O. Morfologik shakllarning nutqda qo'llanish darajasini aniqlashning o'rganilishi va ahamiyati	337
Nasrullayeva G. Antropomorfik metaforalarning sotsiolingvistik va gender xususiyatlari	340
Nematova M. Языковые средства концепта «мотивация» в английском, русском и узбекских языках (в диахронном и синхронном плане)	343
Otajonova D. Elektron aloqa vositalarining o'ziga xos lingvistik jihatlari	346
Rahmonov U. Angliyada lug'at va grammatikalarning yaratilishining ilmiy qarashlari	348
Ruziyeva D. Jahon adabiyotida ota obrazini o'rganishda turli yondashuvlar tadqiqi	351
Sattibayev I. Buxoro amirligi tarixining rus va yevropalik mualliflar tomonidan o'rganilishi	353
Suleymanova S. Qissa janri tabiati va uning badiiylilik modusi	355
Tilavova M. Tilshunoslikda leksik birliklarga oid ilmiy-nazariy qarashlar	357
Tillabayeva Z. Samarqand viloyati qarluk shevalarining leksik-semantik guruhlanishi xususida	359
Turaboyeva S. O'zbek tilida "do'st" va "begona" konseptual birliklarining leksik-semantik xususiyatlari	361
Turdimurodov S. Til, nutq va ta'lim takomilida evfemik lug'atlarning o'rni	364
Turumova N. Badiiy asarda zamon va makonning birligi	367
Usmonova Sh. Abdurauf Fitrat asarlarida kelgan emotsional-ekspressivlikni ifodalovchi ba'zi leksik vositalarning lingvopragmatik tahlil	370
Хамракулов Т. Особенности интертекстуальности интеллектуального детектива Д.Брауна	373
Xolisov A. Shaharsozlik va qurilish terminlarining tipologik tahliliga doir qisqacha mulohazalar	376
Xolmurotova G. O'zbek tili interyer dizayner terminlarining tarixiy va etimologik xususiyatlari	378
Xudoykulova Sh. Badiiy matnda erk-erksizlik (erkin-ql) aksiologemalarining voqelanishi	381
Hakimova Sh. Zamonaviy lingvomamlakatshunoslikning nazariy va amaliy ahamiyati	383
Шин В. Проблема жизни и смерти в прозе Ли Сана "12 декабря"	385
Shukurova S. The portrayal of suicide in american and uzbek detective novels	388
Eshmatov R. XIX–XX asrlar bo'sag'asida psixologiyaning fan sifatida modernizm davri yozuvchilari badiiy ongiga ta'siri	391
Eshmuratova D. Ingliz tilida diniy simvolizm va uning stilistik ifodasi	393
Eshtuhtarova B. Semasiological study of meaning in language	395
Yuldasheva N. Zamonaviy tilshunoslikda qo'shma otlarning lingvopragmatik xususiyatlari	398
Yunusova A. Lisoniy shaxs nazariyasiga zamonaviy qarashlar	400
Yarashova M., Abdullayeva M. Phraseological units with animal and profession components in english and uzbek literary works	402

Iskandar ALIYEV,
O'zbekiston Milliy universiteti professori, pedagogika fanlari nomzodi
E-mail: a.iskandar80@inbox.ru

DSc, professor, V.Rahimov taqrizi asosida

KURASHDA KO'P YILLIK TAYYORGARLIK BOSQICHLARINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI

Annotasiya

Mazkur maqola kurash milliy sport turi bilan shug'ullanuvchi sport tayyorgarlik guruhlarining barcha bosqichlarida qo'yilgan asosiy fazifalarini echushda, ilmiy-nazariy tomondan yondashilgan.

Kalit so'zlar: Kurash, ko'p yillik tayyorgarlik, ilmiy-nazariy, jismoniy, daraja.

НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОБОСНОВАНИЯ ЭТАПОВ МНОГОЛЕТНЕЙ ПОДГОТОВКИ В БОРЬБЕ

Аннотация

В данной статье рассмотрены основные задачи спортивных подготовительных групп, занимающихся национальным видом спорта по курашу на всех этапных подготовки, с научно-теоретической точки зрения.

Ключевые слова: Кураш, многолетняя подготовка, научно-теоретическая, физическая, категория.

SCIENTIFIC AND THEORETICAL BASIS OF THE STAGES OF LONG-TERM PREPARATION IN WRESTLING

Annotation

This article discusses the main tasks of sports preparatory groups engaged in the national sport of kurash at all stages of training, from a scientific and theoretical point of view.

Key words: Long-term training, scientific and theoretical, physical, category.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlil. Kurash turlari bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqot izlanishlarini tahlil qilish natijasida, aynan kurash milliy kurash turi bo'yicha ko'p yillik tayyorgarlik turlarini qamrab oluvchi ilmiy izlanishlar juda kamchilikni tashkil qiladi. Ko'p yillik tayyorgarlik bosqichlari bo'yicha asosiy izlanishlar xorijiy mualliflarga egishli bo'lib kurash turlarining boshqa yo'nalishlari bo'yicha olib borilgan. O'rganib chiqilgan adabiyotlarda (Matveyev L.P., Ozolin N.G., Vorobyev A.N., Platonov V.N., Verxoshanskiy Y.V., Tumanyan G.S., El-Robi, Muxammed Reda, Mishenko V.S., Smolnikova L.V., Al-Rixani, Samir Abd El-Nabi Shaaban Essa, Valid Moxsen Mustafa Nasra, Silva Dj.M.A., Garsiya A.S., Ramos N.K.O., Martinelli M.O., Dimeff R.Dj., Xoang D.O., Garrik Dj.G., Uebb D.R., Grindstaff T.L., Potach D.X., Xorsvill K.A., Respissi D.S., Tavana R., Freski M., Genezio L., Ros A., Ignoto Dj., Garsia Dj., Abellan A., Ros A., Gomes B., Tropin Y.N., Gorodnichev R.M., Meyerson F.Z.), trudi vidayushix spetsialistov v oblasti sportivnoy meditsini (N.D.Grayevskaya, Zavalishina S.Y., Pravdov D.M., Bakulina YE.D., Mavlyanov Z.I., Djalolova V.Z.), psixofiziologov (Korobeynikova L.G.) va boshqalar.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 4-noyabrda PQ-4881-sonli "Kurash milliy sport turini rivojlantirish va uning xalqaro nufuzini yanada oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarorlarida belgilangan vazifalarni hal etish avvalida kurash sport turning boshlanishi sport maktablaridan boshlanishini inobatga olgan holda har bir bosqichlarning tayyorgarlik turlarini inobatga olish lozimligi hec kimga sir emas.

Tadqiqot metodologiyasi. Sportchining ko'p yillik tayyorgarligini shakllantirishning uslubiy asoslari.

1. Barcha yosh guruhleri uchun vazifalar, vositalar, usullar va tashkiliy shakllarning oqilona uzluksizligini ta'minlaydigan yagona pedagogik tizim. Ko'p yillik tayyorgarlik tizimining samaradorligining asosiy mezonini ma'lum bir sport turi uchun maqbul yosh chegaralarida erishilgan eng yuqori sport natijasidir.

2. Umumiy va maxsus tayyorgarlik mablag'lari hajmining muttasil o'sishi, ular o'rtasidagi munosabatlar asta-sekin o'zgarib bormoqda. Yildan yilga maxsus o'quv vositalari hajmining o'quv yukining umumiy hajmiga nisbatan ulushi ortib bormoqda va umumiy ta'lim ulushi mos ravishda kamaymoqda.

3. Uzoq muddatli mashg'ulot paytida sportchini tayyorlashning turli jihatlarining maqbul nisbati (mutanosibligi).

4. Umumiy va maxsus tayyorgarlik davrida tayyorgarlik turlarining (umumiy jismoniy tayyorgarlik, maxsus jismoniy tayyorgarlik, texnik-taktik tayyorgarlik, nazariy tayyorgarlik, Psixologik tayyorgarlik, musobaqalarda ishtiroki, tiklanish tadbirlari) ni oqilona rejalashtirish va ularning qaysi bir bosqichda ilmiy-metodik ahamiyatlilik darajasini aniqlash lozim deb hisoblaymiz.

5. O'quv va raqobatbardosh yuklarning hajmi va intensivligini asta-sekin oshiring. Keyingi yillik siklning har bir davri oldingi yillik siklning tegishli davrlariga qaraganda yuqori darajadagi mashg'ulotlar bilan boshlanishi va tugashi kerak.

6. O'quv va raqobatbardosh yuklardan foydalanish jarayonida, ayniqsa bolalar va o'spirinlar bilan mashg'ulotlarda gradatsiyaga qat'iy rioya qilish kerak, chunki kompleks tayyorgarlik faqat uzoq muddatli mashg'ulot jarayonining barcha bosqichlarida mumkin va raqobatbardosh yuklar doimiy ravishda o'sib boradi. agar suyuqlik bo'lsa. sportchining biologik yoshi va individual imkoniyatlari.

7. Ko'p yillik tayyorgarlikning barcha bosqichlarida sportchilarning jismoniy fazilatlarini bir vaqtning o'zida tarbiyalash va buning uchun eng qulay yosh davrlarida individual fazilatlarini ustuvor rivojlantirish.

Shuni yodda tutish kerakki, tananing o'sishi, rivojlanishi va shakllanishi, shuningdek balog'at yoshi bilan mashg'ulotning yo'nalishi, uning maqsadlari, vositalari va usullari o'zgaradi.

Kurash nazariyasida tamoyillarini bayon qilishda sinflarda erta ixtisoslashuvning ahamiyati va zarurligini hisobga olish va kelajakda ixtisoslashish uchun tegishli shart-sharoitlarni shakllantirish kerak. Bunday erta mashg'ulotlar sportning o'ziga xos xususiyatlariga qarab har xil yoshda boshlanadi. Bundan tashqari, erta orientatsiya bosqichi qanchalik tez boshlansa, ular shunchalik yosh maxsus tayyorgarlikka o'tadilar. Odatda, eng katta muvaffaqiyat va maxsus tayyorgarlikni yakunlash yoshi mos ravishda kamayadi.

Ko'p yillik sport yo'lida, yoshga qarab, har tomonlama jismoniy tayyorgarlik va maxsus tayyorgarlikning hajmi va nisbati, texnika va taktikalarni o'zlashtirish, vosita va ixtiyoriy fazilatlarini o'rgatish o'zgaradi. Sportchilarning kelajagi uzoq muddatda taqdim etiladi. Bu yillar va oylar bo'yicha aniq rejalashtirishni o'z ichiga olmaydi. Uni tuzishda uzoq muddatli tayyorgarlikning umumiy rasmni chizish, uning asosiy yo'nalishlari, maqsadlari, vazifalari va asosiy vositalarini yillar bo'yicha aniqlash kerak.

Ilmiy izlanishlar hamda adabiyotlar tahlilidan shuni aniqladikki. Ko'p yillik tayyorgarlik bosqichlarini oqilona rejalashtirishda tayyorgarlik turlariga alohida e'tibor qaratish lozim.

Har bir tayyorgarlik davrida tayyorgarlik turlarining (umumiy jismoniy tayyorgarlik, maxsus jismoniy tayyorgarlik, texnik-taktik tayyorgarlik, nazariy tayyorgarlik, Psixologik tayyorgarlik, musobaqalarda ishtiroki, tiklanish tadbirlari) ni oqilona rejalashtirish va ularning qaysi bir bosqichda ilmiy-metodik ahamiyatlilik darajasini aniqlash lozim deb hisoblaymiz.

Sohada mutaxassislari va yetakchi olimlar tomonidan turli bosqichlarda tayyorgarlik turlarini turli davrlarda o'rganib, o'zlarining taklif va tavsiyalarini berib tadqiqot natijalarini olib borishgan.

Biz dissertatsiya ishimizda kurash milliy sport turida ko'p yillik tayyorgarlik bosqichlarida ilmiy-metodik ahamiyatlilik darajasini modelini ishlab chiqdik. Ushbi modelda qaysi bosqichlarda tayyorgarlik turalarining ahamiyatlilik darajasi pedagogik kuzatishlar natijasi va pedagogik so'rovnomalarda asosida aniqlab oldik. Bundan

tashqari ahamiyatlilik darajasiga ko'ra kuchlanish darajalarini foizlarda ham berib o'tilganmiz. Tadqiqot ishlarimizni tashkil qilishda ushbu ahamiyatlilik darajasiga ko'ra Sport maktablari, Olimpiya va paralimpiya sport turlariga tayyorlash markazlari, Olib sport mahorati maktablari yani terma jamoa sportchilarida olib borganmiz. Ko'p yillik tayyorgarlik bosqichlarining ilmiy-metodik ahamiyatlilik darakasi modeli (1-jadvalga qarang).

1-jadval

Kurash milliy sport turida ko'p yillik tayyorgarlik bosqichlarining ilmiy-metodik ahamiyatlilik darakasi modeli

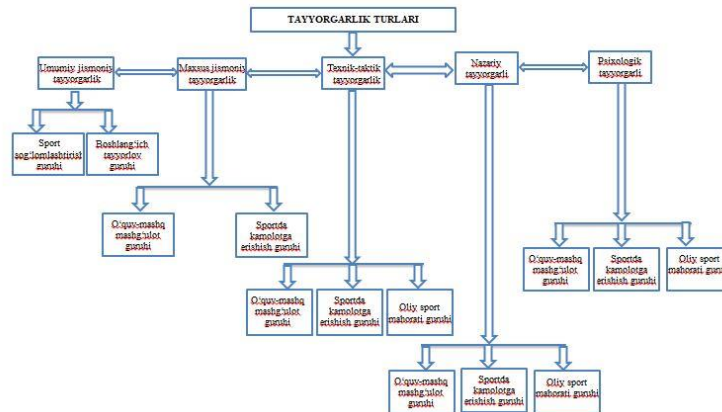
Tayyorgarlik turlari	Sport sog'lomlashtirish bosqichi	Boshlangich tayyorlov bosqichi		O'quv-mashq mashg'ulot bosqichi			Sportda kamolotga erishish bosqichi		Oliy sport mahorati bosqichi
		1	2	1	2	3	1	2	
Davrlar	Butun davr	1	2	1	2	3	1	2	Butun davr
Umumiy jismoniy tayyorgarlik	***	***	***	**	**	**	++	**	**
Maxsus jismoniy tayyorgarlik	.-	**	**	++	***	***	***	**	***
Texnik-taktik tayyorgarlik	*	.-	++	**	***	***	***	***	***
Nazariy tayyorgarlik	*	*	.-	.-	++	**	**	***	***
Psixologik tayyorgarlik	*	*	*	.-	**	***	***	***	***
Musobaqalarda ishtrok	*	*	.-	**	++	***	***	***	***
Tiklanish	*	*	.-	++	++	**	**	***	***
Yillik soat yuklamasi:	312	312	416	624	728	936-1040	1248	1352-1456	1664
Haftalik soat yuklamari:	6	6	8	12	14	18-20	24	26-28	32
Kunlik soat yuklamalari:	2	2	2	2	3-2	3-4	4	5-6	6

AHAMIYATLILIK DARAJASI

Ahamiyatlilik	I-daraja	II-daraja	III-daraja	IV-daraja	V-daraja
Darajasi	*	.-	++	**	***
Kuchlanish	20%	40%	60%	80%	100%

1-rasm

Kurash milliy sport turida ko'p yillik tayyorgarlik bosqichlarining ilmiy-metodik modeldan foydalanish

Xulosa. Ko'p yillik tayyorgarlik bosqichlarining ilmiy-metodik modelidan foydalanishda har bir tayyorgarlik bosqichiga ko'ra. Sport sog'lomlashtirish bosqichida umumiy jismoniy tayyorgarlik (***) yani eng yuqori darajada sport turlariga ilk qadam bosgan sportchilar uchun kuch, tezkorlik, chaqqonlik, chidamkorlik va egiluvchanlik jismoniy sifatlarini rivojlantirish juda muhim hisoblanadi. Boshlangich tayyorgarlik bosqichida ham sport turiga ilk kirib kelgan endigi navbatda sportchi sifatida aytganda, jismoniy sifatlarni rivojlantirish bilan bir qatorda maxsus jismoniy tayyorgarlikning boshlangi ko'nikmalarini rivojlantirish 1-o'quv yilida maxsus jismoniy tayyorgarlik mashqlarini 80 % kuchlanishda berish kerak. O'quv mashg'ulot bosqichi respublikamizda Sport maktablari va Olimpiya va paralimpiya sport turlariga tayyorlash markazlarida tashkil etiladi. Ushbu bosqichda sportchilarning boshlangich bosqichda sport turlari bo'yicha o'rganilgan umumiy va maxsus jismoniy tayyorgarlik mashqlarini takomillashtirish o'quv-bellashuvlarda qo'llar hamda nufuzli musobaqalarda o'z ishtroklarini boshlab boradilar. Texnik usullarga o'rgatish jarayonlarini takomillashtirish hamda taktik hamda kombinatsion texnik usullar

ketma-ketligini tuzib chiqish lozimdir. Mashg'ulotlarni haftalik 12-14 akademik soatlarda olib borilishini inobatga olgan holda 120-160 daqiqalik mashg'ulot jarayonlari tashkil etiladi. O'quv-mashg'ulot bosqichining uch o'quv yilidan boshlab asosiy e'tibor musobaqa faoliyati karatiladi. Sport takomillashuv bosqichidagi sportchilarda tayyorgarlik turlari bo'yicha to'liq yani maksimal darajada tayyorgarlikdan o'tib kelgan sportchilarni kalendar rejalariga muvofiq musobaqa faoliyatiga tayyorgarlik vaqtlarini samarali tashkil qilish lozim. Bir o'quv-yili davomida asosiy tayyorgarlik tomonlarini musobaqa faoliyatida texnik-taktik usullarini namoyon qilishi, mashg'ulot jarayonlarda e'tiborlarni shunga qaratish kerakligi yillar davomida olimlar tadqiqotlari tomonidan o'rganib, tadqiqot natijalari joriy etib kelingan. Sportchilarning maksimal sport formasini namoyon etuvchi oliy sport mahorati bosqichi sportchilarning ham asosiy tayyorgarlik jarayonlari musobaqa faoliyatiga qaratilgan. Ammo asosiy musobaqalar xalqaro miqyosda bo'lishi, mashg'ulot jarayonlarida yuklamalar hajmi va shiddatning kattaligi sababli tiklanish jarayonlarini samarali tashkil qilish kerak.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining «Jismoniy tarbiya va sport» to'g'risidagi qonuni (yangi taxriri). - T., 2000 26 may.
2. Абдиев А.Н. Борьба. Организация восстановительно-тренировочного процесса на послесоревновательном этапе. - Т., 1997. - 138 с
3. Дахновский В.С. и др. Динамика структуры подготовленности юных дзюдоистов в результате применения концентрированной скоростно-силовой нагрузки //Теория и практика физической культуры. - Таллин, 1991. - №10. - С. 40-43.

-
4. Usmanxodjaev T.S., Artiqov Z.S., Qirg'izboev M.M., - Belbog'li kurashchilarning jismoniy tayyorgarligi. O'quv qo'llanma. Toshkent "O'zkitobsavdonashroyoti", 2020. – 177 b.